

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI O‘QISH
DARSLARIDA MUSTAQILLIK DAVRI BOLALAR ADABIYOTIDAN
FOYDALANISHNING METODIK JIHALARI**

Otanazarova Mohirahon Hamidbekovna

Urganch innavatsion universiteti

„Pedagogika va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası

o‘qituvchi - stajyor

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bolalar adabiyotiing shakllanishi, mustaqillik davri bolalar adabiyoti hamda boshlang‘ich sinflarda sinfdan tashqari o‘qish darslarida mustaqillik davri bolalar adabiyotidan foydalanishning metodik jihatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: yosh avlod, bolalar, adabiyot, tarbiya, pand, ma‘rifat, yozuvchi, nasr.

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены сведения о формировании детской литературы, детской литературы периода самостоятельности, а также методических аспектах использования детской литературы периода самостоятельности на занятиях по внеклассному чтению в начальных классах.

Ключевые слова: молодое поколение, дети, литература, образование, наука, просвещение, писатель, проза.

ABSTARCT

This article provides information on the formation of children's literature, children's literature of the period of independence, and methodical aspects of using children's literature of the period of independence in extracurricular reading classes in elementary grades.

Key words: young generation, children, literature, education, science, enlightenment, writer, prose.

KIRISH

Sizning ta'lim-tarbiya bo'yicha keng o'zgaruvchilar va maqsadlarga ega maqolaringiz juda ko'p muhim tushunchalarni taqdim etadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish o'qituvchilar uchun ahamiyatli vazifa hisoblanadi. Bu borada o'qituvchi o'z nutqi va o'qitish usullari orqali o'quvchilarni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi [1].

O'qituvchining o'z nutqi hamda tashqi dasturlar orqali o'quvchilarni nutqni shakllantirishda qo'llab-quvvatlashi juda muhim. Nutq madaniyati, ravon, va adabiy til

shakllantirish uchun o'qituvchi nutqi ustida yaxshi ishlashi lozim. Bu, o'quvchilarni to'g'ri, ongli, ravon va ifodali o'qishni o'rganishda yordam beradi.

Sinfdan tashqari o'qish darslarining o'qish va qiroatxonlik saboqlarini berish, kitoblar bilan muomala qilish, kitob o'qish qoidalari va kitobning ma'naviy ekanligini his etish, asar qahramonlarining hatti-harakatlarini kuzatish, ularning ibratli ishlariga ergashish, salbiylardan nafratlanish, o'z ta'assurotlarini tasvirli so'zlab berish kabi mahoratlarini o'quvchilarda shakllantirishning muhim qismlari sifatida ko'rsatilgan. Bu, o'quvchilarning o'qishni sevishini va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda yordam beradi.

Kitobni to'g'ri tanlashning ma'naviy-ma'rifatli yoniga duch keladi. Kitobni to'g'ri tanlash, o'quvchilarning qiziqishlarini, o'z ta'assurotlarini va fikrlarini e'tirof etishga qaratilgan. Bu esa o'quvchilarning o'zlariga qiziqmasa, sevimli mavzularda o'qishlariga yo'l qo'ymoq, o'qishga ilhomlantirish uchun juda muhimdir.

Sinfdan tashqari o'qish darslarida o'qituvchi va o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. Bu o'quvchilarga o'z fikrlarini ifoda qilish, badiiy adabiyotni tahlil qilish va tarkibiy ravishda fikrlashni o'rganish imkoniyatini beradi.

Sizning ko'rsatilgan nutqqa oid usullar, masalalar va ko'rsatmalar o'quvchilarni mustaqil o'qish va fikrlashga yondashishda juda yaxshi xizmat qiladi. Bu o'qituvchilar va o'quvchilar uchun foydali bo'lishi kerak. Maqolingizni o'qituvchilar va o'quvchilar uchun muhim va amalga oshmagan qarorlarni qabul qilishda yordamchi qilib ishlatishadi. O'qituvchilar va o'quvchilar uchun kirish so'zlarini va so'zni o'rnatish usullarini taqdim etishda juda yaxshi bo'ladi.

Umuman olganda, o'qituvchilar o'quvchilarni nutqni shakllantirish, o'qishni sevish va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda katta o'zgaruvchilar qilishi kerak. Sizning ko'rsatilgan ma'qullaringiz bu yo'nalishda yordam bera olishi mumkin [2].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bu maqolada, boshlang'ich sinflardan tashqari o'qish darslarini o'tkazishning o'quvchilarni madaniyat, adabiyot, va ma'naviyatga qiziqishlantirishda va ularni mustaqil o'qitishda qanday ahamiyatga ega ekanligi haqida so'z bor. Sinfdan tashqari o'qishning maqsadi, uchunlarini mustaqil o'qitish va ularni o'zlashtirishdir.

Birinchi bo'limda, sinfdan tashqari o'qishning boshlang'ich sinflarda qanday olib borilishi va bu sinflardagi o'quvchilarni kitobxonlik madaniyatiga, adabiyotga, va milliy urf-odatlariga yaqinlashtirishning o'qish darslari jarayonida qanday ahamiyatga ega ekanligi ta'riflangan. Bu, bolalar uchun kitoblar, adabiyot, va o'qish bilan tanishishning boshlang'ich bosqichi sifatida xizmat qiladi.

Dasturda 1-bosqichda o'qish doirasi, o'quvchilarga qaysi kitoblar bilan o'qishni o'rganishlarini ko'rsatadi va ularni boshqarishni o'rganishlari uchun qanday ko'nikma va malakalarni shakllantirishlarini talab qiladi. Bu darslarda o'quvchilar ona-Vatan, milliy qadriyatlar haqidagi tasavvurlarini rivojlantirishlari va mustaqil o'quvlarini

oshirishlari maqsad qilinadi [3].

Ikkinchi bo'limda, sinfdan tashqari o'qishning dasturining mazmuni ta'lim bosqichlariga ajratilgan. Bu qanday qilib o'quvchilarning ertaklarda badiiy, ilmiy, va ma'naviy mavzular bilan tanishishlari va ularni o'zlashtirishlari maqsad qilinadi. Bu daraja o'quvchilarni kitoblar va asarlarni o'qishga o'rganishlari uchun tayyorlashda muhim bo'lib, ularni o'quv jarayonida oson va sodda qiladi.

Dastur sinfdan tashqari o'qish mashg'ulotlarini o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida turli mavzularda ijodkorlar va yozuvchilar bilan uchrashuvlar tashkil etishni maslahat qiladi. Bu o'quvchilarni vatanni, milliy qadriyatlarini madh qilishga intiladi va ularning o'quv jarayonida estetik va ahloqiy qobiliyatlarni oshiradi.

Maqolada ta'limning har bir bosqichi uchun sinfdan tashqari o'qish darslarining o'zining maqsadlari va vazifalari bayon qilingan. Bu, sinfdan tashqari o'qishni o'rganish va o'quvchilarni o'zlashtirishning o'zining bo'limlari bilan bog'liqdir. Bu darslar o'quvchilarning estetik va ma'naviy rivojlanishini ta'minlaydi va ularni o'z fikrlarini mustaqil ravishda ifodalash va ijod qilishga imkoniyat beradi.

Bundan tashqari, maqolada "Sinfdan tashqari o'qish burchagi"ning o'quvchilarning o'z fikrlarini ifodalash, rasm ishlash, va ijod qilishni o'rgatishda qanday muhim bo'lgan roli bayon qilinadi. Bu burchak o'quvchilarning o'zlarining o'zini ifodalashlari uchun juda muhimdir va ularni mustaqil o'quvchilar sifatida tayyorlashda yordam beradi.

So'nggi qismida, maqolada sinfdan tashqari o'qish darslarining o'quvchilarni yozuvchilar va shoirlar bilan tanishtirish, ularni ma'naviy va adabiy qobiliyatlarni oshirishga qanday imkoniyat berishini ta'riflangan. Bu o'quvchilarni adabiyot, adabiyot va milliy qadriyatlarimizni tushunishga qiziqishlantiradi va ularni ma'naviy va estetik rivojlanishlarini ta'minlaydi [4].

Jamiyatimizning madaniyat va milliy qadriyatlarini ko'rib chiqish, o'zimizni o'zlashtirish va o'zimizning ma'naviy qadriyatlarimizga ega bo'lishning o'zlashtirish qismi sifatida sinfdan tashqari o'qish darslarining ahamiyati belgilangan. Bu o'quvchilarni o'z fikrlarini mustaqil ravishda ifodalash, rasm ishlash, va ijod qilishni o'rganishda yordam beradi va ularni o'z tarbiyalarini shakllantirishda muhim rolga ega.

Sizning izohingizda O'zbekistonning milliy tiklanish va yuksalish maqsadlariga qaratilgan kelajagi va bolalar adabiyoti haqida juda muhim tushunchalar paydo bo'lgan. Mamlakatingizdagi milliy tiklanishni hayotiy muammolar va global xavf-xatarlarni bartaraf qilish, demokratik jamiyatni rivojlantirish, va inson huquqlari va qadriyatlarga hurmatning yanada kengayishida topilgan. Bu, o'zbek jamiyatini yuksalishda eng muhim asosdir.

Sizning ta'kidlashingizga qaramay, bolalar adabiyoti o'zbekiston jamiyati uchun juda muhimdir. U yosh avlodni badiiy ijodni boshlash va insoniy fazilatlarni rivojlantirishda tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Bolalar adabiyoti o'ziga xos

xususiyatga ega, u o'zbek bolalari va o'smirlar uchun yaratilgan asarlar majmui hisoblanadi. Bu asarlarning jumhuriyatning ijtimoiy va tarixiy muhitiga mos ravishda bog'liq bo'lishi, kitobxon yoshi va o'zgaruvchan hodisalar bilan bog'liq.

Sizning qo'llagan misollar ham muhimdir, chunki ularda bolalar adabiyotining murakkablik va unikaliklarini ko'rsatib berdingiz. Bu adabiyotning tarbiyalash jarayonida kitobxon yoshlariga qanday murabbiylik qilish kerakligini ko'rsatadi. Bolalar adabiyoti, yosh avlodning ruhiyatini ochadi, ularni o'qishga ilhomlantiradi va ijodiy qobiliyatlari rivojlantirishga imkoniyat yaratadi [5].

O'zbekiston o'z milliy adabiyotini yuksaltirishda, bolalar adabiyoti ham juda muhim o'rin o'ynaydi. Ushbu mavzuga ko'ra, adabiyot olamidagi qo'rqinchli vaziyatni orqaga qo'yishda va yosh avlodni o'zaro birlashtirishda badiiy so'z san'ati va mas'uliyati ko'zga tashlanishi kerak. Sizning ishingiz bu yo'nalishda katta o'zgaruvchilar kiritishga yordam beradi.

Barcha bu o'zgaruvchilar va maqsadlar qo'zg'atilganda, O'zbekiston yosh avlodini yanada mustahkam va demokratik jamiyatni rivojlantirgan fuqarolarga aylantirish uchun yordam bera oladi. Sizning tajribangiz va o'z fikrlaringiz bu mavzuda juda qadrliligi va o'zgaruvchilarga omma kuchini yanada ko'tarishda yordam bera olishi mumkin.

Bolalar adabiyotining shakllanishi deyarli barcha xalqlarda asosan ma'rifatparvarlik va maktab maorif tizimi islohotlari bilan chambarchas bog'liq. O'zbek bolalar adabiyotining barqarorlashuvi ham 19-asr 2 yarmi —20-asr boshlaridagi ma'rifatparvarlik harakatiga borib taqaladi. Saidrasul Aziziy, Munavvarqori, Abdulla Avloniy, Hamza va boshqa o'nlab ma'rifatparvarlarning "yangi usul" ("usuli jadidiya")dagi o'zbek maktablari talabalari uchun yaratgan ellikka yaqin alifbo va o'qish kitoblari o'zbek bolalar adabiyotining tom ma'nodagi yorqin namunalari hisoblanadi. Bolalar adabiyotiga bolalar uchun maxsus yaratilgan asarlar sifatida qarash, uning o'ziga xos tamoyillarini belgilash 20-asr boshlariga xosdir. O'zbek bolalar adabiyoti jahon bolalar adabiyotining ilgor an'analari ta'sirida rivojlandi. Jahon bolalar adabiyotining nodir namunalari o'zbek tiliga tarjima qilindi, "Gulliverning sayohatlari" (J. Svift), "Robinzon Kruzo" (D. Defo), "Tom tog'aning kulbasi" (BicherStou), "So'na" (E. Voynich) kabi jahon adabiyotining nodir asarlari o'zbek bolalarning ham mulki bo'lib qoldi. Sharq adabiyoti eng yaxshi namunalarini arab, fors tilidan tarjima qilish bolalar adabiyoti tarjimachiligidagi bir yo'nalish bo'lsa, G'arb adabiyoti, xususan rus adabiyoti namunalarini o'zbekchalashtirish ikkinchi yo'nalishni tashkil etdi. I. A. Krilov masallari, A. S. Pushkinning "Baliqchi va baliq haqida ertak" asari, K. D. Ushinskiy hamda L.N. Tolstoyning bir qancha hikoya, ertaklari va boshqa ayni shu davrda tarjima qilinib, yangi usuldagi maktablar alifbo va o'qish kitoblariga kiritildi. Ijodkorlar tarjima vositasida realistik bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlarini yanada mukammal egalladilar. Bolalar uchun yozuvchi adiblar guruhi shakllandi. 20-asrning 20—30-yillarida Hamid Olimjon, G'afur

Gʻulom, Gʻayraty, Shokir Sulaymon, Ilyos Muslim, Gulom Zafariy, Ayniy, Elbek, Zafar Diyor, Sulton Joʻra, Kudrat Hikmat, Quddus Muhammadiy, Shukur Sadulla, Hakim Nazir, Poʻlat Moʻmin va boshqa ijodkorlarning asarlari oʻzbek bolalar adabiyotining rivojlanishida, maxsus adabiyot sifatida shakllanishida muhimahamiatga ega boʻldi. Oʻzbek bolalar adabiyotida ayniqsa, adabiy ertak janri rivojlandi. Hamid Olimjonning Oygul va Baxtiyor, "Semurgʻ yoki Parizod va Bunyod", Mirtemirning "Ajdar", Shukur Saʼdullaning "Uch ayiq", "Ayyor chumchuq", Zafar Diyorning "Yangiertak", "Toshxon bilan Moshxon", "Tulkining hiylasi", Sulton Joʻraning "Zangor gilam" va "Qaldirgʻoch" singari adabiy ertaklari xalq ogʻzaki ijodi anʼanalari asosida yaratilgan, shakl va mazmun jihatdan puxta badiiy asarlar sirasiga kiradi. 30-yillarda oʻzbek bolalar sheʼriyati yuksalib, uning mavzu doirasi kengaydi [6].

40—60-yillarda oʻzbek bolalar adabiyoti yanada rivojlandi. Bolalar yozuvchilarining safi Nosir Fozilov, Xudoyberdi Toʻxtaboyev, Tolib Yoʻldosh, Farhod Musajonov, Latif Mahmudov va boshqa qalamkashlar hisobiga kengaydi. Uygʻun, Mirtemir, Asqad Muxtor, Sayd Ahmad, Shuhrat, Mirzakalon Ismoiliy, Mirkarim Osim singari kattalar adabiyoti vakillari ham bolalarga atab asarlar yaratdilar. Quddus Muhammadiyning besh kitobdan iborat "Tabiat alifbosi" yosh kitobxonlarni ona tabiatga, hayvonot va oʻsimliklar dunyosiga mehrmuhabbat ruhida tarbiyalovchi, quvnoq kulgi bilan yoʻgʻrilgan, mavzular rang barangligi va tasvirning mukammalligi bilan eʼtiborga sazovor. 50—60-yillarda Gʻafur Gʻulomning "Shum bola", Oybekning "Bolalik", Abdulla Qahhorning "Oʻtmishdan ertaklar", Nazir Safarovning "Koʻrgan kechirganlarim" qissalari nasriy bolalar adabiyoti rivojiga munosib ulush boʻlib qoʻshildi. Xudoyberdi Toʻxtaboyevning "Sehrlil qalpoqcha", "Sariqdevni minib", "Sariq devning oʻlimi" asarlari ham sara asarlar qatoridan oʻrin oldi. Bular koʻpgina xorijiy tillarga tarjima qilindi. Hakim Nazirning "Sunmas chaqmoqlar", "Yonar daryo", "Kichkintoy" qissalari, "Lochin qanotlari" romani davrning dolzarb muammolarini qamrab olishi, badiiy tasvirning oʻziga xosligi bilan eʼtibor qozondi. 80-yillar bolalar adabiyotida Anvar Obidjon, Safar Barnoyev, Rauf Tolipov, Qambar Utayev, Hamza Imonberdiyev va boshqa ijodkorlarning asarlari yosh avlodni eng yaxshi insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashga xizmat qilishi bilan eʼtiborga sazovor boʻldi [7].

Bolalar adabiyoti davomida maʼrifatparvarlik va badiiylik bilan birgalikda maʼrifat va tarbiya jihatidan ham muhim ahamiyatga ega boʻlgan. Bu juda yaxshi oʻrgatish uslubi boʻlib, yosh avlodni insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashga yordam beradi. Sizning izohingizda taʼriflangan davrlarda bolalar adabiyoti taraqqiyotida yorqin maʼrifatparvarlik va tarbiyaviylik tufayli bolalar ijodida oʻzgarishlar yuzaga keldi.

20-asr boshlarida oʻzbek bolalar adabiyotining maʼrifatparvarlik gʻoyalari, yani

insonlarga qadr-qomat, insaniy hayotga munosabatni o'rgatish va ma'rifatni rivojlantirishni o'z ichiga olgan edi. Bu davrda o'zbek adabiyotining ma'rifatparvarlari yosh avlodni turli usullarda tarbiyalash va o'rgatishning ahamiyatini tushuntirish uchun badiiy vositalardan foydalandilar.

30-yillarda esa bolalar adabiyoti realistik adabiyot tamoyillari ustuvor bo'ldi. Ushbu davrda bolalar adabiyoti realistik qahramonlar va voqealar orqali insoniy fazilatlar va tarbiya ko'rsatkichlarini o'rgatishga boshladi.

50-60-yillarda bolalar adabiyoti sarguzasht va fantastik adabiyotning elementlarini o'z ichiga oladi. Bu davrda qahramonlar sarguzashtlar, fantastik voqealar va hayoliy xarakterlarga duch kelishdi.

80-yillarda bolalar adabiyotida psixologizm, ya'ni psixologik tarbiya va insonning ruhiy holati ko'proq e'tibor qaratildi. Bu davrda yosh qahramonlar o'z o'qish va tajribalariga qo'rqmas, o'z qarashlari va ishonchlari bor insonlar sifatida tasvirlangan.

90-yillarda bolalar adabiyoti yangilanish davri bo'ldi, va istiqlol sharofati va milliy, madaniy, adabiy va diniy qadriyatlarning tiklanishi uning tarixiga ta'sir qildi. Asarlarida o'zbek milliy qiyofasi va qadriyatlari tasvir etilgan edi [8].

Hozirgi adabiy jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liq mavzular ustuvorligi (S. Bamoyev, E. Malikov, T. Malik kabi yozuvchilar asarlari), bolalar va o'smirlar fe'l-atvoridagi xarakter xususiyatlari, fantastik, sarguzasht ifodalari (X. Tuxtayev, A. Obidjon ijodi), bolalar va o'smirlarning murakkab ruhiyat manzaralari teran aksi (N. Fozilov, M. A'zam), keng dunyo, tabiat va jamiyat muammolari ma'naviy-falsafiy aks ettirgan asarlar (M. A'zam, A. Obidjon, T. Adashboyev) o'zbek bolalar adabiyoti tahlili bo'yicha o'z hissangizni kiritadi. Bu yozuvchilar tarixiy va joriy davrning muammolari, insoniy fikrlashning murakkabliklari, jamiyatning tabiiy muammolari va ma'naviy-falsafiy mukhliliklari haqida fikrlarni ifodalaydilar [9].

Ular tomonidan yaratilgan monografiyalar, tahlil va tadqiqotlar, risolalar va adabiy-tanqidiy maqolalar orqali o'zbek bolalar adabiyoti tarixi va muammolari ilmiy-nazariy aspektlari bilan o'rgangan. Bu tahlillar o'zbek bolalar adabiyotining yaratilish tarixini, badiiy muhitini, ijodiy usullarini, jamiyatga o'zgartirishlar kiritishning roli va uning kelajakdagi rivojlanishini tushuntirib berishda ahamiyatga ega [10].

Bir asrlik tarixga ega o'zbek bolalar adabiyoti qiyofasini belgilashda R. Barakayevning o'zbek bolalar adabiyoti va Abdulla Avloniy ijodi" (2004) risolasi ham muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, bolalar adabiyotshunosligida shoirlar ijodiga bag'ishlangan tadqiqotlar qatorida B.Ashurovning "Tursunboy Adashboyevning poetik mahoratii" (T., 2009) nomli kitobi e'tirofga loyiq. Zotan, T.Adasfaboyev she'rlari bolalari adabiyotining yangi tamoyillari nuqtayi nazaidan tadqiq etilgani, bolalar she'riyatida shu vaqtgacha e'tiborga olinmagan badiiy mahorat masalalari, hozirgi yosh avlod tarbiyasi uchun muhim bo'lgan Vatan va vatanparvarlik mavzusi talqinlari, tabiat manzaralari tasviri, lirik qahramon obrazini yaratish borasidagi o'ziga

xosliklar, ularni xalq og'zaki ijodi va jahon bolalar adabiyoti an'alarini ijodiy o'rganish vositasida tasnif etilishi ilmiy ommalashtirilgani jihatdan e'tiborini tortadi. Istiqloining uchinchi o'n yilligiga qadam qo'ygan boisak-da, XX asr o'zbek bolalar adabiyotining qiyofasini belgilovchi ko'plab shoir-u yozuvchilar ijodi, jumladan, Q. Hikmat, M. A'zam, N. Fozilov, X. To'xtaboyev, A. Obidjon singari iste'dod egaiarining badiiy yuksak asarlari umumadabiyot mezonidagi tahlillarga ehtiyoji katta. Shu jihatdan qaraganda bolalar adabiyoti namoyandalari haqidagi qator to'plamlar, monografik risolalar ham o'zbek bolalar adabiyotining tadrijiy, janriy tamoyilini belgilashda o'ziga xos ornini bo'lyapti. Xulosa qilib aytganda, bolalar adabiyoti yoshlarni imon-e'tiqodli kishilar qilib va vatanga muhabbat ruhida tarbiyalashda davrimizning qudratli qurolidir. Bolalar yozuvchilarining eng yaxshi kitoblarda yosh avlodning hayotga to'g'ri munosabatda bo'lishga o'rgatadi, onadiyorimizga, mehnatga muhabbat, zamonamizga sadoqat ruhida tarbiyalaydi, ular yurtimizning munosib farzandlari bo'lishga chaqiradi [11].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda sinfdan tashqari o'qish darslarining asosiy vazifasi o'quvchida badiiy kitoblarni o'qishga havas uyg'otish, o'qigan kitoblari yuzasidan kundalik yurita olishga o'rgatish, bolalar adabiyotining mashhur adiblari hayoti va ijodi bilan elementar tarzda tanishtirish hisoblanadi. Bu esa o'quvchilarning nutqini ravon bo'lishiga, fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga, dunyoqarashining kengayishiga, ijodkorligining oshishiga va albatta nutq madaniyatining shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. T. G'afforova "Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar" "Tafakkur", nashriyoti, Toshkent – 2011 yil
2. Mavlonova R.A. Boshlang'ich ta'limda innovatsiya. -T.: 2007.
3. T. G'afforova, Sh. Nurullayeva, O'qish kitobi, 2-sinf. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma-T., "Sharq", 2012
4. Shavkat Mirziyoyev: «Adabiyot, san'at va madaniyat yashasa, millat va xalq, butun insoniyat bezavol yashaydi». 07.08.2018
5. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
6. Solijon ogli, Qosimov Barkamol. "CARPENTRY SCHOOLS-APPLIED ART FOUNDATION OF DEVELOPMENT." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 945-949.
7. Qosimova, Nilufar. "5 YOSHGACHA BOLGAN BOLALARNI RASM CHIZISHGA ORGATISH METODIKASI." (2022).
8. Qosimova, Nilufar. "IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS" USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY." Scienceweb academic papers

collection(2022).

9. Nilufar, Kasimova. "IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS" USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY."Open Access Repository9.11 (2022): 88-92.

10. Muhammedovich, Sharabayev Ulug'bek. "Problemsof Teaching Drawing at School."International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development4.1: 35-39.

11. Makhmudovich, Gulyamov Komiljon, and Ikromov Muhammad Anaxon Hakimjon o'g. "DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES INTHE PROCESS OF TEACHING UZBEK FOLK APPLIED DECORATIVE ARTS."Web of Scientist: International Scientific Research Journal3.5 (2022): 957-963.